List 30. **NOVICE** Tečaj XXVIII.

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 20. julija 1870.

Gospodarske stvari.

Velika vrednost krompirjevca kot senožetnega gnoja. *)

Prideljuje se pri nas mnogo krompirja zato, ker je tečna jed ljudém in tudi dobra piča živali.

O krompirji ne bodemo govorili, al o perji njegovem ali krompirjevcu.

Skušnje nam pričajo, da kmetovalci, nevedoči njega vrednost, ga navadno le preveč prezirajo, kajti oni ga pusté na kup zmetenega večidel segnjiti, pa ga dostikrat tudi kar na gnojišče devljejo ali ga pa za nasteljo porabijo.

Vse drugače ravnajo s krompirjevcem drugod.

Vsak gornje-avstrijsk kmetovalec ga brž ko more izvozi na svoje senožeti, dobro vedoč, da v kratkem času, kedar ga je raztrosil po senožeti, se kaže trata obraščena s temno-zeleno in visoko travo, kakor da bi jo bil pognojil z najboljšim mešancem.

Krompirjevec naj se tedaj po travniku raztrosi in tako ondi pusti do spomladi, da strohní, sprhne in razpade. Ostanki se potem spomladi pograbijo s senožeti. Navadno ga pa le prav malo ostane, da se pograbi; veči del krompirjevca se pogubi v proge ali brazdice na senožeti. Nagrabljeno se pomeša med gnoj.

Izid ali dobiček tacega gnojenja je tako očiten, da se more spomladi do zadnje bilke pokazati, kje je krompirjevec ležal, kje pa ga ni bilo. Ondi, kamor je krompirjevec segel, trava naglo raste, je veča, gostejša in temnozelena. In vse to doseglo se je, in tako se pridelek pomnožil s tem majhnim trudom, da se je krompirjevec po senožeti raztrosil, kar lahko storí sleherni fantič, da le hlače nosi.

Čudovita gnojina moč krompirjevčeva pa izvira od tod, ker krompirjevec obstojí iz nekoliko delov kali-a ali pepelika in fosforne kisline. Ako sežgeš en cent suhega krompirjevca, dobiš 17 do 18 funtov pepela, v kterem je 7—8 funtov pepelika ali kali-a in $1\frac{1}{2}$ funta fosforne kisline.

Srednji pridelek krompirjevca se ceni na enem oralu do 15 centov, kteri tedaj dá 100 do 120 funtov kali-a in $22\frac{1}{2}$ funta fosforne kisline. Razvidno je tedaj, koliko kali-a in fosforne kisline se po nevednosti zavrže, če se krompirjevec pametno ne porabi, ampak neumno zavrže.

Res je sicer, da se tam, kjer se krompirjevec za nasteljo porabi in med gnoj pomeša, toliko delov njegove vrednosti ne izgubí; vendar kjer narava sama že naprej nam drage snove na drobno razdeljuje, naj jih sami nikar nazaj na nezdravo in škodljivo ne vodimo!

Tudi se moti, kdor misli, da bode pepelikove in fosforove vrednosti v podobi pepela sežganega, iz enega orala požetega krompirjevca tako lahko in enakomerno na površje razdelil, kakor se to zgodí s krompirjevcem. Pa tudi to se mora pomisliti, da na vsak drugi način porabljeni krompirjevec prizadene veče stroške in poleg tega še zgubo časa.

Kjer pa se misli krompirjevec za gnojilo senožetim ali travnikom porabiti, nikar naj se ne pusti, da bi se popolnoma posušil, ampak požanje naj se, kedar perje začne velo prihajati in rumeno. Ako se dovelj do časa poreže, ne dobí se le več krompirjevca, temuč to tudi storí, da se rastlinske koreninice zavoljo svoje veče teže močnejše in globokejše vkoreninijo in se morejo potem vspešniše vetrovom zoperstavljati, sicer pa tudi varujejo čvrsto rastle zeliščne obrastlike in zarastke.

Po „Prakt. Landwirth“.
Govekar.

*) Jako draga nam ponudba. Vred.

Naj se gospodarji celih sosesk združijo, da skupaj napravljajo sir za kupčijo.

Nasvetuje Fr. Schollmajer.

Sl. ministerstvo kmetijstva je na predlog kmetijske družbe kranjske tudi naši deželi dalo denarne podpore v povzdigo gospodarstva na planinah, in sicer 100 gold. Darila (premije) iz te državne podpore se bodo delila med planinske gospodarje za različna dela na planinah, in sicer pod strogo določenimi pogoji, med kterimi se za sirarstvo more obrniti le nekoliko tega denarja. Veliko veča darila pa je c. kr. ministerstvo samo razpisalo za vse dežele cesarstva; se vé da teh daril morejo deležniki biti tudi naši gospodarji. Na drobno o tem so pisale „Novice“ v 23. listu na strani 183.

Ker je pa sirarstvo s povzdigo gospodarstva na planinah v zeló ozki in tesni zvezi, in ga tudi sl. ministerstvo za kmetijstvo med one pogoje stavi, na ktere se ima pri delitvi premij ozir jemati, ne bo menda odveč, ako podam našim planinskim gospodarjem nekoliko poduka, kako bi se dale z majhnimi stroški in občnokoristnim namenom prav primerne sirarnice narediti, da se potem naši gospodarji za zgorej omenjena darila tem laglje potezajo.

Kranjska dežela se pečá z živinorejo in ima v ta namen obilo lepih in bohotnih pašnikov, al vendar poleg vsega tega, razen izvrstnega sira, ki ga delajo na posestvu gosp. Valentina Krisperja v Studencu pod Ljubljano, ne dobimo v celi naši deželi iz domačega mleka tako dobro narejenega sira, da bi kupčevali ž njim.

Da kranjska dežela ne more narejati takega sira, kakoršnega delajo na Švicarskem, v Lombardiji in drugod, koder ima živina obilo tolste paše, to je sicer gotovo; al vendar bi si pri vsem tem iz mleka, ki jej ostaja in ga ne more sproti vsega porabiti, prav lehko naredila lepšega in boljega sira, ki bi se jej tudi bolje splačeval, nego dosedanji.

Za dober prodaj bi ne bilo treba skrbeti, kajti dobro napravljen domač sir dal bi se gotovo bolje spečati, nego oni pusti in suhi „švicarski", kterega se veliko prodá, kterega prava domovina pa ni Švajca, ampak le gorenje Koroško, Štirsko, gornje Avstrijsko itd., kjer si ondašnji sirarji najpred z dobrim surovim maslom (putrom) žgance ali cmoke prav dobro zabelijo, in potem še le iz posnetega kislega mleka narejeni sir po svetu razpošljejo.

V Švajci so se mali posestniki nekterih posamesnih krajev ali občin z d r u ž i l i in si osnovali s i r a r n o d r u ž b o, ki je jako važna, posebno za ondotne planinske kraje. To kar poprej posamesniku ni bilo mogoče, dela zdaj družba, ki izdeluje iz sladkega mleka izvrsten sir, ki je ravno tako priljubljen, kakor sir iz večih sirarnic.

Ravno tako bi se tudi pri nas dale osnovati občinske ali soseskine sirarne družbe, ki bi v najskrajem času izpodrinile navadni sir, ki se nareja iz kislega mleka.

Opravila pri napravljanji sira so pa naslednja:

Mleko se dene v kotel, ki se postavi nad ogenj, da se mleko zgreje do 30 ali še več stopinj Reaumirjevega gorkomera. Ko se ta gorkota doseže, se v mleko in sicer na vsakih 80 do 90 bokalov 2 žlici sirila, to je tiste kisline, ki se naredí iz želodca siršnika, vlije v ta namen, da se sirnati deli ločijo od siratke. Vsa ta zmes se pustí nekoliko časa pri miru, da se mleko strdi ali vsiri. Potem se ta plojdra premeša in zopet nad ogenj postavi, da se na 36° zgreje in se vsa sirna tvarina na dno kotla poleže. Sirna tvarina se na to pobere, v kepe stlači, na prt položí in s prtom vred v pripravljeni obod dene, čez kterega se prt zgrne, s pokrovcem pokrije in pod stiskalnico (prešo) dene, da se sirna tvarine iztisne. Čez dobro uro se sir zopet izpod stiskalnice vzame, se obrne in zopet na novo pod stiskalnico postavi.

Sir se mora večkrat preobrniti in vselej v drugi suh prt zaviti.

Čez kakih 12 do 24 ur se vzame sir izpod stiskalnice in se spravi v sirarni hram, ki pa mora zračen biti in s policami oskrbljen.

Ko so se hlebi čez nekaj dni v sirarnem hramu osušili, položé se na police in treba jih je s o l i t i. Sol se po vrhu hleba potrosi; čez nekoliko ur ali pa drugi dan se vzame ščet ali pa kaka platnena cunja, s ktero se sol v sir prav dobro vriblje. — To delo se vsaki dan in tako dolgo ponavlja, da hlebi popolnoma trdi postanejo. Na vsaki funt sira treba je 2—4 lote prav drobno stolčene solí.

Natoroznanske stvari.

Luna.

Čudna prikazen je bila ponoči od torka do srede (od 12. do 13. julija) na nebu. Nebó bilo je jasno, neštevilna krdela zvezd in zvezdic so migljala na velikem oboku, „pratika" je kazala p o l n o l u n o, — in vendar se je od poli enajstih do 15 minut čez polnočí z a t e m n é l a noč. Kdor v pratiko včasi pogleda, je vedel, da l u n a to noč m r k n e in sicer popolnoma. Vsa Évropa in Afrika, kjer je niso oblaki zakrivali (kakor na priliko, na Dunaji), ste videle krasno to prikazen. Krasno — prav posebno lepo — pravimo zato, ker je luna v sredi, ko je popolnoma zatemnela, rdečkasta bila, to je, blizo taka, kakor je jutranja ali večerna zarja. Ta zarja izvirala je od solnčnih žarkov, ki so se v zemeljni atmosferi lomili a še do lune segli.

Kdor je bil po 9. uri v torek ponoči še pokonci in pod prostim nebom, nehoté je svoje očí pasel na svetli veliki krogli lune, ki pa je kmalu potem malo po malo temneti začela. In na tisoče očí je zdaj bilo obrnjenih v nebo, kjer je Vsegamogočnost božja dopustila, da brez vse zmešnjave na zvezdišču stopila je zemlja naša tako med s o l n c e in l u n o, da solnce ni moglo obsevati lune, in je tedaj zatemnela. Tako otemnela lunina krogla ni tedaj druzega nič kakor kopičasta (kegljasta) senca zemeljne krogle. Če je vsa ali le en del lune v senci, potem se jej pravi, da luna p o p o l n o m a (vsa) m r k n e, ali da le d e l o m a, če otemní le en del njen. Le ob p o l n i l u n i, ko se zemlja med luno in solncem znajde, se tedaj more primeriti, da luna mrkne. Učeni zvezdogledi znajo do minute prav na tanko preračuniti, kdaj da luna mrkne, koliko itd. Že imajo preračunjena vsa solnčna in lunina mrknjenja do prihodnjega stoletja in še dalje.

Po naključbi sem zadel v torek med ljudí, ki se med „inteligencijo" štejejo in ki so vsi zamaknjeni gledali v torek ponoči krasno prikazen — a z a k a j in k a k o se to godí na nebu, božji voleki niso vedeli.

Ako je v mestu na tisoče ljudí, ki od lune nič druzega ne vejo, kakor to, da se o polnočí svetilnice po ulicah prižgó, kedar luna ne sije, ne bode od več, ako se „Novice" te prilike primejo in kaj malega o l u n i povedó — takim, ki je ne poznajo, čeravno jo vidijo vsaki mesec.

Luna je 50krat manjša od zemlje, to je, če bi se zemlja dala na 50 enacih kosov razkrojiti, dobilo bi se iz nje blagá ravno za 50 lun. Luna je 51.000 milj — včasi malo več ali malo manj — od zemlje oddaljena. Kar se tega in vseh drugih nebnih daljav tiče, moramo svojim dragim bralcem povedati, da so to učenim p o p o l n o m a p r e p r i č a n e resnice. Ako bi tako ne bilo, bi ne mogli nikakor dneva, ure in minute oznaniti, kdaj da bo luna pred solnce prišla in ga nam z a k r i l a, da mrkne, ali kedaj da bo zemeljna senca na luno padla, da l u n a m r k n e in kako dolgo da bo to trpelo.

Luna je sama na sebi t e m n a; ona dobiva svojo svitlobo kot zemlja le od solnca, je je tedaj tudi, ker je krogla, vselej le polovica svitle. V daljavi 51.000 milj teče luna v kolobarji od dveh straní nekoliko stisnjenem — v elipsi — okoli zemlje, in dokončá svoj tek v 27 dneh in 8 urah.

Če imamo tedaj solnce za hrbtom in luno nasproti pred očmí, bomo jo videli vso svitlo, in tù jej pravimo: p o l n a l u n a ali š i p; če je solnce pred očmí, luna pa tudi, jo bomo videli od zadej, tedaj temno, in jej rečemo m l a j; naj bo solnce pred očmí, luna pa na levi, jej pravimo p r v i k r a j e c; če bi pa bila na desni, jej rečemo z a d n j i k r a j e c. Kakor gré luna v okrogu okoli zemlje, da jo več ali manj svitle vidimo, po tem jej tudi mnoga imena dajemo. Vseh teh prikazkov bi ne bilo, če bi solnce polovice lune ne razsvitljevalo, in če bi se luna v kolobarji okoli zemlje ne vrtela. Kakor nam sveti luna ponoči, razsvetljuje tudi zemlja nekoliko luno na nje temni strani, da akoravno od solnca ne razsvetljene, je vendar nekoliko videti moremo.

Ker je luna v svojem teku zmiraj z enako stranjo proti zemlji obrnjena, ni bilo še človeku dano videti, kakošna da je od d r u g e straní.

Ko tako svoj tek okoli zemlje dokončá, se vendar enkrat v 27 dneh in 8 urah osuče ali okoli sebe obrne;

zakaj tudi ti, ko bi zmiraj proti enemu človeku obrnjen okoli in okoli njega postransko prišel, bi se med tem enkrat ovrtil. Ker se luna v 27 dneh in 8 urah le enkrat okoli in okoli obrne, je dan na njej malo da ne za 15 naših dni dolg; ravno tako tudi noč.

Luna ima tedaj trojni tek, najpred se vrtí okoli svoje podvózi počasi, da se v 27 dneh in 8 urah po enkrat osuče; drugič teče v kolobarji okoli zemlje, in dokončá vselej ta svoj tek v 27 dneh in 8 urah; in tretjič teče z zemljo vred okoli solnca in doprinese ž njo vred ta ták v enem našem letu, ali v 365 dneh in 5 minutah.

Luna je domá, je naša, in ima z zemljo vred le eno težo v primeri s solncem in z vsemi druzimi zvezdami na nebu; — je z zemljo v velicih, menda ne še čisto razumljenih zavezah. Kakor zemlja luno, vleče tudi luna, pa z veliko manjo močjo zemljo na-se; toraj se morje naravnost pod luno nekoliko v kópo vzdiguje. Ker se pa zemlja brž vrtí, luna tudi v svojem teku naprej hití, je očitno, da se taka kópa morjá hip na hip na drugem kraji svetá nareja, in da morje od enih krajev vkup leze se pod luno vzdigniti, in da v kopo vzdignjeno zopet saksebi leze, da ni tedaj nikoli pri miru, da zmiraj raste in vpada, kar se na vseh morskih bregovih dobro pozná, in da, ker se zmiraj giblje, se ne more nikdar usmraditi.

Kakor morje, tako se tudi podnebni zrak — in ker je 800krat loži od vode — še v višo kópo kot morje naravnost pod luno vzdiguje, in potem tudi razlezuje; toraj pričakujejo zlasti ob mlajih in krajcih vremenskih prememb; dostikrat se ob tacih časih vreme spremení, velikrat pa tudi ne; zakaj večkrat je po 6 ali še več tednov mokro, ali pa tudi suho, brez vse premembe. Tako je tudi dobro znano, da luna ob mlajih mnogim ljudem krí bolj v možgane vzdiguje v njih veliko zabavo. Da bi se pa setev, košnja ali druga kmetijska dela ob enih lunah bolj ko ob druzih sponašale, tega ni v več tisoč letih še nihče na tanko prepričati mogel; umni kmetovalci gledajo pri svojih delih le na letni čas, na vreme, silo in potrebo dela, in se drugim, ki za take rečí na luno pazijo, posmehujejo.

Že s prostimi očmí se vidi luna grbasta, z okrepčanimi pa razločijo učeni na njej prav na tanko gore, hribe, doline, planjave itd. V luni so više gore kot na zemlji; na tisoče imajo že učeni razločenih in imenovanih gor, hribov, dolin itd. na luni. Da bi na luni umne stvarí in druge živali — pa vse primerjene luninim okolnostim — lahko živele, in se svojega stvarnika in svojega življenja veselile, nad tem, kar so že nekteri Greki pred Kristusom mislili, ni ne najmanjše dvombe.

Šolske stvari.

Slovenska predavanja za pravoslovce.

Pod tem naslovom je „Pravnik slovenski“ v poslednjem svojem listu prinesel tehten članek, v kterem opominja tudi druge časnike, naj v prevdarek vzamejo prevažno šolsko zadevo.

„Pravnikov“ članek glasí se tako:

„Pravnik“ je v 1. listu prinesel zgodovinsko črtico, da že leta 1849. so domoljubni mladi pravoznanci razkladali nektere postave v slovenskem jeziku, in sicer g. dr. Mažgon občni državljanski zakonik in g. dr. žl. Lehman kazenski zakonik na takratnem liceji ljubljanskem. Pozneje je g. dr. Kranjc na vseučilišču v Gradci razlagal pravoslovcem občni državljanski in g. dr. Skedl kazenski zakonik, vendar je poslednji to reč le pritiral do 5. §., ker ni bil našega jezika zadosti zmožen. Za nekaj časa je bil g. dr. Krajnc postavljen za profesorja na pravoznansko akademijo v Sibinji (Hermanstadt) na Erdeljskem, kjer še sedaj oddaljen od svoje domovine predava pravoslovne nauke.

Slovenskim pravoslovcem se sedaj že več let ne razklada noben pravnišk predmet v domačem jeziku, in tudi ta je na visokih šolah prepuščen njihovi zasebni (privatni) marljivosti, in zadostovati mora to, kar se je učilo v srednjih učilnicah in ker tudi v gimnaziji niso prisiljeni vsi, ki mislijo pozneje službe na Slovenskem iskati, učiti se slovenskega jezika, kakor učnega predmeta, še smo sedaj v poprejšnjih razmerah, ko je celó privatno spričevalo zastran znanja (?) jezika pri podelitvi službe zadostovalo. Od tod prihaja, da je le malo število rodoljubnih slovenskih pravoslovcev zmožno jezika, kterega po dovršenih visokih šolah živo potrebujejo vsak dan pri občenji s slovenskim ljudstvom v njegovih najvažniših zadevah, ki se tičejo premoženja in osobne svobode, drugi pa se še le začnejo učiti, ako so zadosti vestni, rečí, ktero bi že znati morali pri nastopu službe, za ktero so plačani.

Ta obžalovanja vredna prikazen že več let izbuja premišljevanje ljudomilih znanstveno izobraženih učenjakov, in prišli so do trdnega prepričanja, da se tej neugodnosti ne pride drugače v okom, razun ako se ustanovi slovensko vseučilišče ali vsaj pravoslovna akademija, kterih poslednjih pa ni v okviru sedanje osnove visokih šol.

Prašanje je toraj opravičeno: kako bi se ta pomanjkljivost odstranila začasno, dokler nimamo visokih šol za naše pravoslovce?

Zgodovina je učiteljica življenja in v zamudi je nevarnost.

Vrnimo se tedaj do pretrgane niti in naj se spet ustanové učne stolice za nektere pravoznanske predmete, kakor je občni državljanski in kazenski zakonik in postopniki državljanske in kazenske pravde.

Naj nihče ne poreče, da bode pri tem znanstvenost trpela, saj se že 21 let v slovenskem jeziku izdaja državni zakonik, toraj v jeziku ni izdatne ovire, ampak k večemu v tistih ljudeh, ki ga rabiti imajo, pa se ga niso temeljito naučili. Razun tega imajo naučitelji in učenci priložnost primerjati nemški in lački jezik pri naukih, ker je tako vsakemu znanstveno izobraženemu človeku potrebno dva jezika dobro znati. Dokler se ne ustanovi vsaj nepopolno slovensko vseučilišče, pridemo iz omenjene zadrege le, ako se zopet gori povedani predmeti na pravoslovnem oddelku v Gradcu učé. To bi se moralo že začetkom prihodnjega učnega leta vpeljati, ker je gotovo nekaj svetovalcev deželne in naddeželne više sodnije v Gradcu, kteri so gledé na potrebno znanstveno izobraženje in gledé na izurjenost v jeziku zmožni, omenjena predavanja prevzeti, dokler se mladi pravniki ne pripravijo tako, kakor to zahteva učna osnova visokih šol.

Posebno učitelj sodnih postopnikov ima zadosti priložnosti, pri razkladanji ponavljati zakonike in tako sploh poseben ozir jemati na praktično rabo. Ako pa se pokliče dr. Kranjc v domovino, imamo izvrstnega učenjaka, sprevidenega z vsemi potrebnimi postavnimi lastnostmi za dva teh predmetov, ker bi enemu samemu učitelju za vse štiri časa primanjkovalo.

Samo po sebi pa se razumeva, da iz teh predmetov morajo dotični in drugi nepristranski učenjaki izpraševati pri državnih in ostrih preskušnjah, kteri s privzetjem praktičnih učenjakov bi bili izpraševalna komisija za vsakega pravnika, kteri želí službe na Slovenskem.

S tem se odpravi tista že tolikokrat grajana ne-

sramnost, da se učenci srednjih šol odtegujejo nauku slovenskega jezika kakor učnega predmeta, po dognanih visokih šolah pa vendar služb na Slovenskem iščejo, v čemur tičí vir splošne nezadovoljnosti, nezaupanja, škodljivosti in razdraženosti, kterim ne bi smelo sledú biti v dobro vredjeni pravni državi (Rechtsstaat).

Ako se obzir jemlje na stroške take naprave, je očividno, da jih morajo koristi vsikakor presegati, ker bile bi omenjene stolice za poldrug milijon Slovencev in za pol milijona Dalmatincev. V drugih naprednih državah, v kterih se za nauke in naučna sredstva potroši primeren letni iznesek, pa nahajamo za toliko število prebivalcev že celo vseučilišče.

„Pravnik" je iz dejanskega stališča to misel sprožil, drugi časniki pa naj jo razvijajo v svojih obširniših predelih obširniše, ker živa je resnica, da se razburkane strasti v žalostni domovini vležejo, kedar vsak narod zadobí, kar ima že po naravnem pravu terjati provico, to je: sredstva za vresničenje vseobčne ravnopravnosti v avtrijski državi.

Prišla je dôba resnobnega delovanja za vse narode, ktero je dosti teže kakor samo izbujanje narodne zavesti s petjem. Vsi stanovi morajo skladno pripomagati, da se zboljšajo materijalne ali gmotne zadeve in da se doseže tista stopinja duševnega razvoja, kterega nahajamo pri najnaprednijih narodih. Treba je toraj skrbeti za potrebni naraščaj (Nachwuchs) pravnikov, kterih na Slovenskem še vedno primanjkuje.

Sklenili so nedavno rodoljubi na Štirskem osnovati podporno društvo za slovenske učence visokih šol in zlasti za pravoslovce, da je mogoče tudi ubožnišim, kteri imajo do te znanosti poklic, nauke dovršiti. Pričakovati je, da ne bodo samo društveniki, ampak tudi dobrotniki za žive in na smrt izdatne darove pokladali na žrtvenik domovine in da bodo slovenski sinovi zlati čas svoje mladosti vestno za nauke rabili, da se pripravijo znanstveno za prihodnje delovanje. Naj se toraj kmalu razglasijo pravila omenjenega podpornega društva, da se prične blago delovanje že prihodnje učno leto, ker čas hití, v zamudi pa je nevarnost."

Drugi pot govorimo tudi mi par besedic o tem predmetu.

Slovensko slovstvo.

* *Podučne povesti*, spisal v laškem jeziku Frančišek Soave, poslovenil Štefan Kociančič — je ime 39 pôl debeli in z mnogimi podobami ozaljšani knjigi, ktera je ravnokar v drugem natisu na svetlo prišla v Gorici v knjigarnici Paternollijevi, pa se dobiva pri vseh boljših knjigotržcih na Slovenskem po 60 soldov. Pripravna je ta knjiga vzlasti slovenski mladosti, kteri podaja podučno, kratkočasno, pa skozi in skozi tako, da nravnosti vstreza.

* *Zemlja v podobi krogle* ali tako imenovani *globus* pride s slovenskim popisom v založbi J. Giontinovi v kakih dveh mesecih na svetlo. Velikosti bode različne, veče in manjše, in potem tudi cena različna, nikoli pa viša kakor druzih nemških globusov. — Naj tedaj stariši in učitelji, ki mislijo svoji šolski mladini kupiti globus, čakajo tako dolgo, da pride slovenski na svitlo. Gosp. Giontini-u gré hvala, da je tudi na to mislil, da Slovencem oskrbí slovenske globuse. Kedar pridejo, bode jih naznanil v „Oglasniku".

Za kratek čas pa tudi v poduk.

„Brencelj", v svojem zadnjem (13.) listu prav bogato obložen s pikavno tvarino in drobnih 120 krajc. za pol leta prav med brati vreden, izvrstno šiba „vélike posestnike" kranjske pod naslovom „usmiljeni Samaritani", ki dr. Kljuna, ki je zavržen pri volitvah na ulicah obležal, na osla bašejo in v deželni zbor tirajo; tudi Kočevarje ilustrira kratko a dobro v njihovi največi „kočevski slavi s prekljami".

Poln resnice pa je tudi sledeči pogovor:

Jože. Kako je neki, Tone, da so šli pri malem šundru v Kamniku precej žandarji tje in so bili pripravljni celó vojaki, v Novo vas, na Ptuje, v Celje in Kočevje, pa jih ni nihče poslal? Ni to prav čudno?

Jaka. Ti si čuden! Saj veš, da so vojaki in žandarji navajeni le nemške komande. Če jih Slovenci na pomoč kličejo, ne razumejo jezika, in le kedar nemškutar v sili kričí, tekó na pomoč. V Kočevji, Novi vasi, Celji in na Ptujem pa so bili Slovenci v zadregi in nemčurji niso potrebovali vojaške pomoči, da bi jih vkrotili.

Pesem slovanska.

Sem Slovan, i rod slovanski
Moj je rod mogočen;
Sem Slovan, i dom slovanski
Moj je dom raztočen!
Slave narod brezštevilan,
Slave dom ogromno silan!

Kaj Angležž si razbrzdani,
Francoz nikdar siti?
Lah, Španjolj kaj mehkužani,
Nemec ponositi?
Jaz Slovan sem, sin sem Slave,
Slave slavne očetnjave!

Narod moj, mi najmileji,
Draga domovina!
Biser moj si najsveteji,
Ljubim te, jedina!
Ves ponosen se oziram,
V bračo svojo oko vpiram!

Kaj se bahate rodovi,
Slabovečni, mali?
Slava dihne i vetrovi
V nič so vas razgnali:
Slave moč je gromeči
Vse protivno v prah zdrobeči!

Vas ko zemlja še ni imela
Male zdaj države,
Slava že je carstva štela!
Velikosti Slave
Klanjali so se rodovi,
Klanjali bodo svetovi!

Rogaćki.

Dopisi.

Iz Gorice 16. julija. (*Javna preskušnja v tukajšnem deželnem zavodu goriško-isterskih gluhonemov*) bode izjemno letos 28. dan t. m. namesti prve dni septembra. Izpraševalo se bode od 9. do 12. ure dopoldne. Vabimo uljudno one, kojim je kaj mar za tak ljudoljubni zavod, tisti dan v Gorico; — naj bi se prepričali o zmožnosti gluhonemov (gluhomutcev) in zastavili svojo veljavno besedo, kjer bi treba bilo, da se ustanovi enak zavod. Na Kranjskem bil bi gotovo velika dobrota. *)

*) Za ljudomili zavod iskreno zavzetega gosp. učitelja Ivana Boštjančiča prosimo lepo, naj „Novicam" blagovoli poročati o tej koristni napravi, kajti treba je dandanes, da se v časnikih razglaša, na kar naj se pozornost sveta obrača. Vred.

Iz Gorice 17. jul.*) — Za mesto Gorico sta bila v četrtek 14. t. m. izvoljena Franc grof Coronini, kandidat obeh strank, vladine (zmerne) in skrajne italijanske (ali, kakor jej zdaj pravijo, gimnastikarjev, to je, società di gimnastica) — in dr. J. Maurovich, kand. „dobromislečih“ nasproti skrajnikom, ki so na vse kriplje delali za dr. Rismondo-a, ravnatelja „gimnastike“. Oba izvoljenca sta nova poslanca. — V Lahih, v Cervinjanu je zmogel voditelj kupčijskega ministerstva De Pretis (prejšnji), v Karminu pravnik in posestnik Nik. Bernardelli (nov). — V Tominu je za vseh 5 slovenskih trgov izvoljen Izidor Pagliaruzzi (prejšnji), (grof Pace je dobil 15 glasov). Kupčijska zbornica je izvolila svojega predsednika Hektorja barona Ritterja Zahonskega in advokata dr. Deperis-a (oba že poslanca v poprejšnjih sejnih dôbah). Jutri bode volilo laško veliko posestvo, v sredo pa naše slovensko. Kandidatje „Soče“ so: dr. Tonkli, dr. Žigon in župan Dolijak, veliki posestnik v Solkanu. Njim nasproti hočejo nekteri neslovenski veliki posestniki (in takih je 60—70) imeti neutralne poslance, kteri pa niso nikomur všeč. Odločna za slovensko stran goriškega zbora bode volitev vélikega posestva.

Iz Gorice. (*Popravek.*) V cenjenem Vašem listu bral sem dopis od 10. dne t. m. iz Kastva. V njem se naznanja, da sta v Kastvu izvoljena poslanca gg. Rubeša in Marot — Slovenca oba. Ta novica je mene zeló razveselila, ker ta dva moža sta poštena narodnjaka. Al čudno mi je, kako je mogel dopisnik napisati, da sta ona Slovenca. To ni res: ona sta Hrvata in od Hrvatov večidel izvoljena. To vam naznanjam za voljo istine. Ne mislite s tem, da sem Bog zná kakošen separatist. Ne! Jaz sem Hrvat in ljubim kakor vse Slovene tako tudi Slovence, vendar ne bi rad, da se v Vašem listu ne bere popolna istina.

Iz Primorskega. (*Volitve mest, trgov in obrtnijskih krajev v Istri in Gorici*) so se izvršile tako-le: V Gorici (mestu) je izvoljen grof Franc Coronini in dr. Maurovich, mestni zdravnik (obá nova), — v Rovinji dr. M. Compitelli, — v Kormin-Gradiski N. Benardelli (nov), — v Matavuni-Bujah J. A. Flego, — v Losinji dr. Fr. Vidulich, — v Tominu Izidor pl. Pagliaruzzi. Od kupčijske zbornice goriške je izvoljen baron Hekt. Ritter in dr. J. Deperis, — od kupčijske zbornice v Rovinji dr. J. Basilisco in dr. Fr. Benier.

Iz Dalmacije. (*Volitve za deželni zbor*) so bile za národno stran srečne; izvoljenih je 24 Slovanov, 19 pa je hudih Lahonov ali z drugo besedo ustavnežev. Večina je tedaj národna v deželnem zboru; al deželni odbor bode imel 2 Slovana, ki ju volijo poslanci selskih občin in ves zbor, 2 pa bosta Lahona, ki ju volijo poslanci mest in velikega posestva. Po takem, če vlada iz národne večine ne izvoli deželnega glavarja, nastane čudna prikazen, da deželni zbor bode po večini slovansk, deželni odbor pa po večini lahonsk. Kmalu se bode videlo, ali bode vlada v Dalmaciji še tudi vprihodnje po naročji nosila Laha. V Avstriji je vse mogoče.

Iz Koroškega. — „Svoboda“ v Avstriji bode skor tako redka kakor „tičje mleko“. Kdor tega ne verjame, naj sliši razpor med škofom in bivšim deželnim glavarjem Kübekom. Baron Kübek je namreč izvedel, da neki ukaz škofa lavantinskega duhovnom živo priporoča napravo ljudskih bukvarnic; knjige iz teh bukvarnic naj se za mali denar izposojajo farmanom, in za skupljeni denar naj se kupijo nove knjižice. Deželni glavar pa je zavohal v tacih bukvarnicah „pomoček za hujskanje klerikalne stranke“ („Agitationsmittel der klerikalen Partei“) in je ukazal okrajnim glavarstvom, da „po postavi“ postopajo zoper taka bukvišča. In res neka zastaréla policijska postava ukazuje, da posojilne bukvarnice smejo biti le ondi, kjer so okrajna glavarstva. — Te stare postave dandanes ni hotel priznati škof in se je pritožil pri ministerstvu notranjih oprav na Dunaji. Ministerstvo pa je zavrglo pritožbo in odločilo, da take bukvarnice gledé na obrtnijsko postavo (!!) morajo dovoljene biti od vlade in ne smejo biti nikjer, kjer jih vlada ni dovolila. — Morebiti, da pridemo še tako daleč, da vsak, kdor bode kako svojo knjigo komú izposodil, bode gledéna „obrtnijsko postavo“ moral za to gosposkino dovoljenje imeti!

Iz Kočevja. (*Še malo ilustracije k volitvam.*) Kar se je vže bralo v slovenskih in nemških časnikih o kočevskej surovosti, neotesanosti, zarobljenosti, to vse je še premalo. Misliti si morate vse to še v višej stopinji, potlej imate slabo podobo liberalnega masla nemčurske kočevske kulture. Psoval se je vsak pošten národen mož, posebno pa so metali svoje nesramne pušice na duhovnike, ki jim niso nikoli nič žalega storili. Posebno se je v tej reči skazoval neki možicelj iz Kočevja, ki se mu Braune pravi in ki menda ne zná dosti druzega kakor žemlje peči. Ta je v svojej nemškej jezi mirno gredočega kaplana od stare Cerkve celó kamnjeval. Sila surovo, prav tolovajsko se je tudi obnašal neki Peče od Stare Cerkve, ki je vse duhovne s „šufti“, „hlapci“ in še grjimi psovkami pital. Tudi se je neki Ferderber po domače Harde prav odlikoval v zasramovanji poštenjakov. Še v svojej krčmi ni ljudém dal mirú; rekel je, kar sem sam čul: „Kdor ni „verfassungstreu“, naj odlazi v Ribnico v krčmo!“ Ali ni iz tacega obnašanja prav očitno, da so nemški Kočevarji v pravej omiki vsaj še 300 let za vrlimi Slovenci, ki so se pri volitvi zmerno in možato obnašali. Njihova hoja v „rajh“ jim ne slači divjosti prirojene. Vsega tega so pa krivi oni liberalúhi, ki se jih tudi tukaj ne manjka. Ti nimajo nobene vere, za blagor ljudstva jim ni nič mar, v politiki pa so komaj abcedarji. In take baže ljudje hočejo voditi nevedno ljudstvo! Le zapeljujejo ga na krive poti, da se zgubí. — Zdaj pa še g. Fladungu neko dogodbo, da se bo malo jical. Župnik Borovški se je pritožil, da ljudje ne bodo prišli iz Borovca v Kočevje volit, ker jim pot veliko stroškov prizadene. Al glejte Fladungove radodarnosti! 3 stot. moke in 1 stot. solí pošlje ubogim Borovčanom, da so potlej osoljenih žganjcev siti prišli volit v Kočevje ona dva moža, ktera jim je Fladung zapovedal. Gosp. Fladunga vprašamo: s čegavimi novci ste poslano moko in sol kupili??! — Zagrizeni nemčur Tratnik, ki je že iz Trebnega marsikomu v želodcu, je v Dragi, kakor sem zanesljivo čul, ljudí begal z obljubami, če kočevske „liberalce“ volijo. Ali ste se obnašali po Potockega povelji, gospodine?! Marsikaj bi vedel še povedati, al naj zadostuje to. Drugi pot Vam naznanim, kako „rakovo pot“ napreduje šolstvo v novi liberalni êri.

Iz Kočevja 17. jul. — Da birokracija rada ovira, Vam zopet morem spričati z dogodbo, o kteri ne dvomim, da resnična, ker gré od ust do ust med Kosteljci. Učitelj pri Fari, želeč, da bi se pojmi umnega gospodarstva čedalje bolj širili med našimi kmeti, je naše c. kr. okrajno glavarstvo vprašal: ali sme napraviti za odraščene fante in možé ob nedeljah in praznikih šolo, v kteri bi jih učil kmetom potrebnih vednosti? In odgovor je dobil od g. Fladunga, da ne,

*) Unidan prejeli prekasno; skladamo se z Vašo željo. Vred.

in zakaj ne? — zato neki ne, ker nima spričala za kmetijstvo in tudi v Beču še ni bil v kmetiški šoli. Nikakor ne tajimo, da taka spričala niso brez vrednosti, al čudno, jako čudno je to, da učitelji po kmetih morajo in morejo otroke učiti sadjereje, sviloreje, čbelarstva in tudi kmetijstva sploh, odrašenim pa ne bi mogli istih naukov razkladati z obilnimi pomočki, ki jih imamo v dobrih slovenskih knjigah in kmetijskih časnikih! Gosp. Fladung-a bi le vprašali, ali vé: koliko učiteljev v ljudskih šolah ima spričala iz kmetijstva, in koliko se je djanskega kmetijstva izučil tak, kdor ima tako spričalo? In vendar vlada ukazuje večidel vsem, da učijo sadjerejo itd. Vprašali bi dalje gosp. Fladunga: ali misli, da se drevesa cepijo drugače, da gosenice se levijo drugače, da čbele rojijo drugače, kedar se to razlaga odraščenim, a ne mladini? Birokracija, to vemo, že najde svoje razloge, s kterimi opravičuje kar storí, nam drugim prostim ljudém pa braniti ne more, da si mislimo, da o takih prepovedih nedeljskega kmetijskega šolstva — zajec tičí za drugim grmom, in ta grm je pošast „narodnega rogovilstva"! Da bi se učilo v nemškem jeziku, Bog vedi, ali ne bi bil učitelj jako sposoben za to, kar je prosil ne za svoj dobiček, ampak na korist našim kmetom, domačemu kmetijstvu.

Iz Krasa. Da bi se na Krasu zopet zaredil les, je ministerstvo kmetijstva odobrilo neki načrt, po kterem naj se čez 13 štirjaških milj z 252 katasterskimi soseskami razširi zasajenega gozdnega in druzega drevja. Že letos se ima to zasajanje začeti, in vsako leto na 756 oralih dovršiti, zato se bosta vzela 2 milijona po 2 ali 3 leta starih gozdnih dreves, zraven tega pa še en milijon sadnih in murbovih dreves, ki se bodo jemale iz drevesnic gore Sermino, Rodika in Gorice. V petdesetih letih nadjajo se to velikansko, koristno delo dovršiti. Bog daj!

Iz Št. Ruperta na Dolenskem. — Strašen oginj je 12. dne t. m. razsajal tukaj. Zgorelo je 29 hiš in skor ravno toliko gospodarskih poslopij, 16 konj, 13 prešičev in ena telica, razen vsega tega pa veliko žita in sená! Vsa škoda se ceni na 50.000 gold. Ko blisk je skakal ognjeni petelin od strehe do strehe, in ker so bili ljudjé na polji, bilo je tudi pomoči malo. Žalibog, da je tudi malo gospodarjev zavarovanih! Nesreča je tedaj strašna in siromaki potrebujejo zdatne in nagle podpore. Usmilite se jih! *)

Dolsko 14. julija. J. V. — Včeraj popoldne je toča tukaj pri sv. Heleni veliko škode naredila, v Dolu, Ihanu in sv. Jakobu pa še več. Toliko je je bilo, da je v nekterih krajih vse belo bilo.

Iz Ljubljane. (*Telegram iz Dunaja*), ki nam je včeraj došel, nam naznanja zeló važno novico, da v nedeljo in pondeljek se je ondi na vabilo prof. dr. Maassen-a zbralo mnogo poslancev konservativne in državopravne opozicije iz nemških in slovanskih dežel in da so sklenili skupni program prihodnjemu postopanju v deželnih zborih. — Niso nam še znani sklepi te konferencije, a to še zdaj lahko rečemo, da „zadovoljna in krepka Avstrija" gotovo je pošteni njeni cilj in konec bil. Izmed kranjskih poslancev so se udeležili tega shoda dr. Costa, Svetec, grof Barbo in V. C. Zupan.

— Postavi, ki ju je po vladinem predlogu sklenil lanski deželni zbor, eno za varstvo kmetijstvu koristnih tičev, drugo za brambo kmetijstva proti škodi gosenic, kebrov in druzega škodljivega mrčesa, ste potrjeni po ces. sklepu od 17. junija l. l. — To je vendar čudno, da c. kr. ministerstvo pri teh postavah, ki varujete koristne tiče in branite naše polje gosenic in kebrov, brž prvikrat ni imelo nobenega pomisleka priporočati ju v potrjenje, — one postave pa še zmiraj odbija, ki varujejo národne pravice ljudstva slovenskega pred nemškutarskim gosenicam in kebrom v šolah in pisarnicah, čeravno je te postave deželni zbor že trikrat sklenil.

— (*V seji pomnoženega odbora družbe kmetijske*), ktera je v nedeljo bila pod predsedstvom pl. Wurzbacha in pri kteri je bil pričujoč c. kr. vladini svetovalec g. Roth, je tajnik dr. Jan. Bleiweis poročal o denarni podpori, ktero je sl. ministerstvo kmetijski družbi podelilo za letošnje leto, in sicer 300 gold. za potovajočega učitelja kmetijstva, — za darila dobrim gnojiščem 300 gld., — za razdelitev kmetijskega orodja 400 gold., — za napravo drevesnic 800 gold., — za darila sadjerejcem in vrtnarjem 200 gold., — za nakup ruskega lanenega semena in orodja za predivstvo 300 gold., — za nakup plemenskih bikov in za darila (premije) goveji živini 5000 gold., — za nakup žlahnih ovác in prešičev 1000 gold., — za povzdigo čbelarstva 150 gold., — za pospeh gozdarstva 500 gold., — za zemljiščino statistiko 1000 gold. — Razen te podpore, ki jo zagotovlja dopis sl. ministerstva od 2. dne t. m., je pa družbi že popred bilo zagotovljenih 5000 gld. za vino- in sadjerejsko šolo Slapško v Vipavi, 500 gld. za živinorejsko knjigo, 1000 gold. za povzdigo planinskega gospodarstva. Za osnovo kmetijske učilnice ne more ministerstvo za letos nič dati, ker so mu pošli denarji, odločno namenjeni kmetijskemu poduku; za prihodnje leto zagotovlja podporo za ustanovljenje te učilnice. — Tudi je ministerstvo družbi kmetijski poslalo 500 gold. in 5 medalij, naj jih izročí tukajšnji vrtnarski družbi. Kako pa se bode po predpisih ministerstva obrnila podpora, ki jo je dobila družba kmetijska za letošnje leto za mnogovrstne namene, to bodo prihodnjič dotični odseki nasvetovali. V današnji seji je bilo le zarad nakupa plemenskih bikov to sklenjeno, da se okoli 2000 gold. obrne za nakup miricodolskih (Mürzthaler), okoli 1000 gld. pa belanskih (Möllthaler) bikov; nakupovanje unih na Štajarskem sta prevzela gospoda Zevnik in Lasnik, teh pa na Koroškem gosp. Šolmajer. Pincgavskih in Mariahofenskih se letos ne bode nič kupilo, ker so kmalu celó pretežki za sedanji kranjski rod. Misli se, da s tem denarjem se nakupi kakih 20 bikov; — oglasilo se je pa 74 gospodarjev za-nje. — Dr. Orel je, kot prvomestnik 3. odseka, poročal o gospodarjih, ki so se oglasili za premije za orehe; po pravilih bode to sporočilo prevdaril še ves odsek, in v prihodnji seji bode dr. Orel stavil konečne predloge pomnoženemu odboru.

— (*Prečastiti gosp. Miroslav pl. Premerstein*), novi kanonik ljubljanski, je bil 14. dne t. m. vmesten.

— (*Iz Pongračeve kosarne na spodnjih Poljanah*) se imajo do nedelje izseliti vojaki, le topničarska šola da ostane v tem poslopji. Tako se za gotovo pripoveduje po mestu, s tem dostavkom, da bode se tù skladalo za vojsko (komú?) nakupovano žito.

— (*Ljubljanski magistrat*) je ravnokar razpisal službe na mestni ljudski šoli, in sicer dvoje po 600 gld. oziroma 500 gld., dvoje pa za podučitelja po 400 gld. Prošnje za te službe se oddajajo do 15. avgusta l. l. Prosilec mora priložiti krstni list, šolska spričala, spričala sposobnosti učiteljske, spodobne obnaše in znanja obeh deželnih jezikov. Tako stojí v razglasu „Laib. Ztg.". — Sicer pa gré gledé na odstavljenega g. Svetca in g. Rozmana glas skrivnostni, da vsak prosilec mora priložiti tudi — revers, da pri mestnih volitvah bode glasoval za 10 izmed 30 sedaj na „rotovžu" sedečih

*) „Novice" bodo rade sprejemale milodare in jih brž odrajtali na pravo mesto. Vred.

mož, pri volitvah za deželni zbor pa za dr. Suppan-a in dr. Kaltenegger-ja.

— (*Strah pred Dittes-om*), ki so ga „Novice“ v zadnjem listu razodele, ko se je izvedelo, da gré g. Lesjak na studenec njegove učenosti napajat se („Laib. Zeitg.“ je tolažila ta strah, rekši, da g. Lesjak ne gré samo na Dunaj Dittes-a poslušat), upravičuje „Vaterland“, ki v enem svojih poslednjih listih pripoveduje, da politične kazine in ž njimi vred katoliško ljudstvo na Dunaji protestujejo skupno zoper veri nevarne napade Dittes-ove in zahtevajo, naj se nemudoma odstavi od vodstva pripravniških šol na Dunaji. Ali bodo ti protesti in peticije svoj namen dosegle ali ne, ne vemo; to pa vemo, da se pravi katolicizmu v obraz bíti, ako se na učilišče, kjer se izrejajo učitelji ljudskih šol, za vodjo in s plačo 3500 gold. pokliče nemšk tujec, luteran in človek, ki je v učiteljskem zboru nasvetoval sledeči predlog: „v ljudski šoli naj se verski nauk po svoji vredbi in izpeljavi popolnoma prepustí učiteljstvu, starišem pa je prostovoljno, da se njihovi otroci tega nauka udeležujejo ali ne; dokler pa to do izpeljave ne pride, naj se popolnoma izključi verski nauk iz šole“. — Ravnokar pa slišimo, da jo je gosp. Lesjak že domú pripihal iz Dunaja. Pač naglo se je seznanil z dunajsko pripravljalnico. Jako bi nam ustregel, ako bi blagovolil bodi-si v „Novicah“ ali „Triglavu“, in če tudi v „Tagblattu“ naznaniti nam dobrodejni vspeh svojega kratkega potovanja.

— V zadnjem občnem zboru kranjskega društva v pomoč vdovam, sirotam in onemoglim učiteljem, sprejeta pravila je c. k. vlada potrdila.

— (*Sokolov izlet.*) V nedeljo 24. dan t. m. popoldne napravi „Sokol“ izlet čez Štepanovas, Bizovik, sv. Urh v Velče. Vso pot spremljevala bo društvo novo uniformirana Sokolova godba. Sokolovci v polni društveni obleki (s čikoži) se zberó ob pol dveh popoldne v čitalnici. Sokolov prapor bo pri tem izletu prvikrat okinčan s trakom, kterega so društvu poklonile Ipavske domorodke 29. dan u. m. Če bo 24. dan t. m. neugodno vreme, je izlet preložen na drugo nedeljo 31. dne t. m.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — **Vojska je gotova.** Kakor s trte se je izvila vojska in sicer vojska najstrašnejša. Za zdaj je boj še omejen le na Francoza in Prusa (Prajza), al francoska in pruska vlada ste največi vojaški vladi, za kterima stojé silni narodi; zato bode težko, skor nemogoče držati boj v teh ožih mejah. Al kar se Avstrije tiče, naj se vêde tako, da se nikakor ne vtakne vmes in le od daleč naj gleda, kako se mesarijo ubogi narodi, pokončujejo uboge dežele, samo zato, ker en vladár (cesar Napoleon) po sili hoče vojsko imeti, da francosko ljudstvo slave išče na tuji zemlji, pa pozabi, da domá mora beračiti za svobodo pri tistem možu, ki se je na Francozko pritepel in pod sleparstvom ljudovladnega predsednika se kmalu kot cesar vsedel na prestol francoski. Nam pač živa duša očitati ne more, da imamo srce do Prusov, saj vemo, da politika pruska namerava tudi nas Slovence do Adrije vtopiti v nemško morje, in tudi pruska vlada pred 4 leti ni ravnala drugače kakor zdaj francoska, — al kjer je krivica tako v nebó vpijoča kakor pri Napoleonu, ondi mora vsak reči, da pruska vlada je nedolžna strašnih nadlog, ki pretijo Evropi, ako vojska prestopi tla francoska in pruska. Če morebiti še nikoli narodi avstrijsko-ogerski niso bili v politiki edinih misli, sedaj morajo biti v tem, da vlada naša vse storí, da se plamen vojske ne razširi čez avstrijsko-ogersko zemljo.

Pretvezo te vojske smo že zadnjič popisali. Španjci nimajo kralja; začasna vlada hoče državnemu zboru španjskemu nasvetovati princa Leopolda Hohenzollernskega; vpraša ga tedaj: ali hoče biti kralj Španiji. Odgovoril je, da, in pruski kralj je pritrdil temu in princa pooblastil, da sme prevzeti ponujeno krono špansko. To pa je bilo, kakor da bi bila pruska vlada staknila v sršenovo gnjezdo Napoleonovo! Kakor da bi Napoleon (ki je hotel svojo kreaturo na španski prestol povzdigniti), imel pravico pruskemu kralju, pruski vladi, španjski vladi, španjskemu narodu ukazovati, kaj naj storijo, tako je pruskemu kralju poslal povelje, naj prekliče za zdaj in za večne čase dovoljenje, da se princ Hohenzollernski vsede na prestol španski. Prav tako kakor je nekdaj Napoleon I. hotel ukaze dajati vsej Evropi, tako predrzen je zdaj Napoleon III. Treba bode tudi tega ošabneža, ki so ga leta 1851. nekteri molili za „rešitelja človeštva“, učiti kozje molitve.

Kdo bode zmagal v tej vojski, težko je prerokovati. Tudi je težko reči, komú naj bi Slovenec zmago privošil. Francozka vlada utegne, kakor izvedenci pripovedujejo, 699.000 mož postaviti v boj, pruska vlada s severnimi zavezniki pa 888.800, pa tej armadi pristopijo še Bavarci (Parci), Badenci in Virtemberžani, potem bi pruska armada štela še 121.140 mož. Gotovo pa je, da so Francozi na morji veliko močneji kakor Prusi. Francozi se menda nadjajo podpore Dancev in Italije. Pa kaj more iz vsega tega klobčiča se še razviti, ako Prusu ali Francozu na pomoč hitijo še druge vlade! Občni plamen pa potem gotovo vstane, ako Rus pristopi v vojski, potem pristopi tudi Avstrija — in iz vsega tega začnó se prekucije na Turškem. Tak je pogled v prihodnost!

— (Deželni brambovci.) Pravila nove postave za deželne brambovce za našo polovico Avstrije je, kakor so „Novice“ že povedale, cesar potrdil. Vse te dežele so razdeljene v devet brambovskih poveljniških okrajev; Štajerci, Kranjci in Korošci spadajo pod četrti, Tržačani, Goričani in Gradiščani pa pod peti taki okraj. Vsaki poveljniški okraj šteje več batalijonskih okrajev, ki ima vsaki svojo številko in imé tistega mesta, kjer je poveljništvo batalijona ustanovljeno. Tako je na Koroškem: 21. Celovški, 22. Belaški; na spodnjem Štajarskem: 19. Mariborski, 20. Celjski; na Kranjskem: 23. Ljubljanski, 24. Novomeški; na Goriškem in Primorskem: 25. Tržaški in 26. Pazenski brambovski batalijon.

— Že več tednov je pri tukajšnji deželni sodniji trajala konečna obravnava z voditelji delalcev, na ktere je sum letel, da hočejo v zvezi z vnanjimi, vzlasti nemškimi kolovodji prekucniti samovladno (monarhično) osnovo držav in namesti nje vpeljati ljudovlado (republiko). Danes bodo sodniki sodbo izrekli. Državni pravdnik je mnogo njih krive spoznal vélikega izdajstva in še druzih hudodelstev, pa nasvetoval, naj se jim odmeri kolikor mogoče nizka kazen. — Ves Dunaj radoveden čaka izida te velikanske pravde, zarad ktere se je vlada celó kakega nepokoja bala in je zato vojakom v kosarnah dala ukaz, da so pripravljeni, ako bi delalci tù in tam zarad obsojenih začeli razsajati. — Tudi to je sad nove „liberalne“ êre. Takrat, ko so se po želji Giskrovega ministerstva kovale brezverske postave v državnem zboru, takrat je novoêrcem dobro delo, da so pred zbornico delalci strah delali gospôski zbornici, ako bi bila nameravala podreti te postave. Kdor veter seje, mora pripravljen biti, da žane vihár!

— Dunajski mestni zastop je naročil svojemu pravniškemu odseku, naj nemudoma izdela osnovo adrese na skupno ministerstvo, v kteri se bode prosilo, naj se brž ko brž skliče deželni zbor, ki naj takoj voli državne poslance. Državni zbor bode imel potem govoriti o stanji avstrijske monarhije v sedanjih evropskih homatijah. Ravno tako se je potrdil sledeči sklep: „Ko bi prišlo do boja med Francijo in Prusijo oziroma Nemčijo, želí dunajsko prebivalstvo najstrožjo neutralnost avstrijske države in bi kar najglobokeje obžalovalo, ko bi se Avstrija zamotala v kako vojsko. Srenjski odbornik je pri tej priliki rekel: „Mi smo tisti, ktere pri vojski gonijo v mesnico. Koga zadenejo bremena vojnih nesreč? Vse samo ljudstvo. Tiste, ki so vojsk krivi, ničesar hudega ne zadene; toraj mora ljudstvo samo govoriti in se oglašati proti vojski".

— Najviši zdravniški svèt na Dunaji se je 25. dne u. m. ustanovil in za prvosednika si izvolil prof. dr. Rokitanskega, za namestnika dr. Ulricha.

— Vodstvo Elizabetne zahodne železnice daje na znanje, da za blagó, ki se pelje iz Salcburga ali Pasava, ne prevzame vprihodnje nobenega poroštva več. To so tedaj prva znamenja, da kmalu bode vožnja čez Nemčijo v Pariz popolnoma nehala.

— Avstrijski škofje so se večidel te dni vrnili iz Rima na svoj dom nazaj.

— (Znižana poštnina.) Od 1. maja počenši se je znižala poštnina pri poštnih nakaznicah (Postanweisungen) in sicer se plačuje zdaj za 10 gld. samo 5 kr., od 10 do 50 gold. 10 kr., od 50 do 100 gold. 15 kr. Pošiljanje naročnine za časnike do 10 gold. pride celó dober kup, ker se ne plača več kakor samo 5 kr. Če pa se pošlje naročnina v pismu, mora, ki pošilja, že plačati 18 kr., in ki denar prejme, tudi 3 kr., skupaj 21 kr.; razlike je tedaj tukaj za 17 kr.

Ogersko. Iz Pešta. Vladni časniki preklicujejo laž, da je iz Dunaja došel ukaz, naj se vsi na Ogerskem bivajoči vojaki skupne armade postavijo na vojskini stan. Dopustenci (urlaubarji) in reservisti se le kličejo v jesenske 20dnevne vaje, kakoršne so vsako leto navadne.

Galicija. — Kako nekteri Poljaki modrujejo o tem, kako naj se Avstrija vêde o francosko-pruski vojski. Oni pravijo: Poljaki naj delajo na to, da se Avstrija ne vtika v ta boj tako dolgo ne, dokler se kaže, da bi zmagali Francozi; kajti čem manj se Avstrija vtiče vmes, tem manj bode dobila v tem primerljeji. Še le takrat, ko bi Francozi tepeni bili, naj se Avstrija sili, da gré Francozom na pomoč, kajti če Prus zmaga, požre Galicijo in Ogersko. — Poljak le povsod sebe vidi in Magjara!

Francosko. Iz Pariza. — 17. dan t. m. je nesel francosk general **napoved vojske pruski vladi** v Berlin. Do danes se krvavi boj še ni začel, tudi se še ne vé, **kje**, da bode prva kanona zagrmela. — Ministerstvo je od državnega zbora zahtevalo 50 milijonov za vojskine potrebe na suhem, 16 pa za potrebe na morje; zbor je dovolil; se ve, da teh 66 milijonov je le za prvo potrebo. — Francozi so vsi veselja pijani, da bode vojska! kodar se pokaže Napoleon, vse vpije in tuli: „vive l'empereur!" (živel cesar), „živela vojska!" „proč s Prusom!" „Hajd v Berlin!"

Vladam južnih nemških držav je francoska vlada ob enem poslala pismo, v kterem v 24 urah zahteva odgovor: ali jih je volja v francosko-pruski vojski nobenostranskim (neutralnim) ostati ali ne. Želeti bi bilo pač to, da se južne nemške vlade ne vtaknejo vmes in da tako boj ostane omejen na francosko-prusko zemljo, al bavarska vlada se je že nagnila na stran prusko, in tudi virtemberžka ne bode môgla drugače. — Cesar Franc Jožef je neki lastnoročno pismo poslal Napoleonu, v kterem mu zagotovlja strogo nobenostranost (neutralnost). In ruska vlada je neki zeló zadovoljna s tem zagotovilom avstrijskim.

Vsak dan se pričakuje razglas francozki do Nemcev, v kterem jim bode Napoleon zagotovil, da se bode boj sukal le na pruski zemlji in da ne za palec nemške zemlje noče Francoz vzeti.

Francozka armada se je proti Strassburgu pomikati začela. — Tam ob levih krajih Rajna, kjer menda bode začetek bojišča, je vse zbegano od strahú in beží, kamor more; v mestih, kjer so trdnjave, ni že skor druzega človeka kakor le vojaki so ostali, vse je bežalo.

Na borsi parižki ni nič barantije; strah pred vojsko je vse umrtudil.

Prusko. Iz Berlina. Tudi tukaj je vse navdušeno za vojsko in hrepení po njej. Kodar se prikaže kralj, povsod slavaklici, grom in strela pa Francozom. General Moltke je ministerstvo zagotovil, da pruska armada še nikoli ni bila na boj tako dobro pripravljena kakor zdaj, in da se nadja zmage. Vsem časnikom pa je pruska vlada ostro prepovedala, da ne smejo najmanjše stvarí povedati o gibanji armadinem. Po takem se ne bode nič pravega izvedelo, dokler ne bode se vnel hudi ravs.

Rusovsko. — O tem, kako se bode ruska vlada vstopila nasproti francosko-pruski vojski, se ta hip še skoro bolj ugibuje kakor o vojski sami. Berolinski časnik „Börsen-Courier" je včeraj pisal, da tudi ruska vlada je vojsko napovedala francoski; al to je tako malo verjetno, da tega še oni ne verjamejo, ki bi radi vojsko imeli med Rusom in Francozom. Da pa se vendar nekaj med Parizom in Petrogradom ongavi, temu je priča brzi odhod francoskega poročnika generala Fleury-a iz Petrograda v Pariz.

Turško. Iz Carigrada 15. julija. Tukaj je bil pred 8 dnevi zopet strašen ogenj; pogorelo je zopet 1200 hiš. — Kobilice pa pokončujejo polje v okolici carigradski.

☞ Današnjemu listu je priloženo vabilo na naročbo „Brenceljna", kterega vrednik bode tudi kmalu na svitlo dal „Brenceljna v koledarjevi obleki".

Žitna cena

v Ljubljani 13. julija 1870.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 5 fl. 30 — banaške 6 fl. —. — turšice 3 fl. 50. — soršice 3 fl. 73. — rží 3 fl. 50. — ječmena 3 fl. —. — prosa 2 fl. 90. — ajde 3 fl. 30. — ovsa 2 fl. 60 — Krompir 2 fl. 40.

Žitna cena

v Kranji 18. julija 1870.

Vagán pšenice 5 fl. 85. — rží 4 fl. —. — ječmena 3 fl. 60. — ovsa 2 fl. 80. — soršice 4 fl. 40. — ajde 3 fl. 55. — prosa 3 fl. 40. — krompirja 2 fl. 30. — fižola 3 fl. 84.

Kursi na Dunaji 19. julija.

5% metaliki 50 fl. — kr.	Ažijo srebra 130 fl. 05 kr.
Narodno posojilo 59 fl. — kr.	Napoleondori 11 fl. 04 kr.

Loterijne srečke:

v Gradcu	16. julija 1870:	50. 64. 72. 33. 63.
na Dunaji		66. 8. 32. 38. 41.

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 30. julija.

Odgovorni vrednik: Janez Murnik. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.